

جنگ داخلی سوریه و نقش آن در تغییرات اقلیمی - قسمت اول

مطالعات متعددی در خصوص ارتباط تغییرات اقلیمی و جنگ داخلی سوریه که از سال ۲۰۱۱ آغاز شده و همچنان ادامه دارد، انجام شده است. دلیلی اصلی این درگیری‌ها نارضایتی مردم از دولت است. دلیل این نارضایتی را می‌توان سوء مدیریت دولت در خصوص خشک‌سالی سال‌های اخیر دانست. تغییرات اقلیمی نیز احتمال این خشک‌سالی را افزایش داده است.

Time	2011 - ongoing
Intensity	
Conflict country	Syria
Resource	Agricultural / Pastoral Land, Water, Resilience of the environment
Fragility risks	

تاریخچه این نارضایتی‌ها

در مارس ۲۰۱۱، اعتراضات مسالمت‌آمیز مردم شهر درعا توسط دولت بشار اسد سرکوب و به یک شورش مسلحانه تبدیل شد. با ادامه و تشدید درگیری‌ها حدود ۲۲۰ هزار نفر تا سال ۲۰۱۵ کشته شدند. محققان متعددی سعی بر تحلیل علت اصلی درگیری‌های سوریه داشتند. مطالعات انجام شده از ارتباط اعتراضات مارس ۲۰۱۱ و تغییرات اقلیمی پرده برداشتند.

تأثیرات قابل توجه خشک‌سالی پنج‌ساله (۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰)

در سال ۲۰۱۱، سوریه در حال خروج از یک خشک‌سالی پنج‌ساله بود که به شدن مردم این کشور را به‌خصوص در قسمت شمال شرفی تحت تأثیر قرار داده بود. در طی این دوره خشک‌سالی غیرمعمول (طبق آمار سازمان ملل ۸۰۰ هزار نفر جان خود را از دست دادند) مردم کمک کمی از سوی دولت دریافت کردند. این در حالی است که مقامات این کشور تلاش می‌کردند این بحران انسانی را در جوامع بین‌المللی با شدت کمتری نشان دهند.

جابجایی گسترده جمعیت

این وضعیت منجر به کوچ گسترده کشاورزان و دامداران از روستاها به شهرها شد. در نتیجه رقابت بر سر منابع در شهرها افزایش یافت. طبق گزارش‌های سازمان ملل، ۵۰ هزار خانواده از مناطق روستایی مجبور به مهاجرت به شهرها شدند. در پی خشک‌سالی رخ داده، قیمت مواد غذایی افزایش یافت (قیمت گندم طی سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ دو برابر شد) و به این شکل بحران انسانی در سوریه شدت یافت.

عدم تأمین نیازهای اصلی مردم از جانب دولت

در سال ۲۰۱۱، به دلیل خشم کشاورزان از عدم رسیدگی دولت در تأمین نیازهای اساسی، یک جریان اعتراضی مسالمت‌آمیز در شهر درعا بر ضد دولت شکل گرفت. اگرچه این اعتراضات، مسالمت‌آمیز شروع شد اما به دنبال سرکوب شدید مردم توسط دولت به یک درگیری خونین بدل شد.

دلایل اصلی جنگ داخلی

۱- اقلیم

برای بررسی علت اصلی جنگ داخلی در سوریه باید مجموعه‌ای از عوامل مختلف را در نظر گرفت. برخی از محققان بر این باورند که این درگیری‌ها و تغییرات اقلیمی رخ داده به هم مرتبط هستند. خیزش مردمی در پی خشک‌سالی و متعاقب آن افزایش دمای منطقه و خشک‌تر شدن هوا در فصل زمستان رخ داد. طی چند دهه اخیر افزایش دمای قابل توجهی در سواحل مدیترانه و خاورمیانه اتفاق افتاده که منجر به تشدید چرخه خشک‌سالی شده است. از ۱۲ زمستان خشکی که از سال ۱۹۰۲ تاکنون رخ داده فقط ۱۰ مورد طی ۲۰ سال گذشته تجربه شده است. تغییرات آب و هوایی به این دلیل اهمیت دارند که بیشترین بارش در این مناطق طی فصل زمستان اتفاق می‌افتد. طبق گزارش سازمان هواشناسی و اقیانوس‌شناسی آمریکا (NOAA) این تغییر اقلیم به سمت خشک شدن را نمی‌توان تغییرات طبیعی دانست. افزایش گازهای گلخانه‌ای ناشی از فعالیت‌های انسانی و همین‌طور افزایش دمای سطح دریا از عوامل مهم و مؤثر هستند. با این حال تحقیقات کامل‌تر نشان داد که دلایل بیشتری در این درگیری‌ها دخیلی هستند و تغییرات اقلیمی را باید عامل تشدید این درگیری‌ها و نه علت اصلی آن دانست.

۲- شکننده بودن دولت

اولین نشانه‌های عدم پایداری در مدیریت کشور و سیاست‌های آبی و کشاورزی در سال ۱۹۶۳ پیدا شد یعنی زمانی که کودتای نظامی حزب بعث (حزب بشار اسد) را به قدرت رساند. این حزب با اعطای یارانه به بخش آب و کشاورزی سعی داشت حمایت عموم مردم را جلب کند. طی ۵۰ سال دولت از پروژه‌های جاه‌طلبانه بخش کشاورزی حمایت کرد. اعطای یارانه به محصولات کشاورزی نیازمند آب زیاد، افزایش بی‌رویه چراه، همچنین روش‌های آبیاری ناکارآمد و استخراج آب‌های زیرزمینی منجر به نابودی خاک و منابع آبی شد.

در پی این اقدامات و از دهه ۱۹۶۰ سطح سفره آب‌های زیرزمینی با سرعت نگران‌کننده‌ای کاهش یافت. این روند در خلال سال‌هایی ۱۹۸۰ تا ۲۰۰۰ شدت یافت و هم‌زمان کیفیت آب‌های موجود هم رو به کاهش رفت. در عین حال طرح‌های نوسازی سیستم مدیریت منابع آبی توسط دولت پیگیری نشد و بنابراین در طی سال‌های بعد سیاست‌های آبی ناکارآمد و گاهی عدم وجود این سیاست‌ها منجر به بیابان‌زایی در سوریه شد. رشد سریع جمعیت که بخشی از آن ناشی از سیاست‌های دولت مبنی بر ترویج زادوولد در دهه ۱۹۵۰ بود، روند بیابان‌زایی را تسریع کرد.

۳- حذف یارانه‌ها و فساد

عامل دیگر، تغییر سیاست‌های اقتصادی از زمان به قدرت رسیدن بشار اسد در سال ۲۰۰۰ بود. در سال ۲۰۰۸ در پی کاهش استخراج نفت، دولت تصمیم گرفت یارانه سوخت را حذف کند. افزایش ناگهانی و قابل توجه قیمت نفت به همراه شوک افزایش قیمت مواد غذایی فشار را بر مردم دوچندان کرد. بشار اسد برای مقابله با چالش‌های اقتصادی کشور، یارانه سوخت و مواد غذایی را حذف و در عوض در بخش‌های صنعتی سرمایه‌گذاری کرد سود آن عاید گروه کوچکی از علویان که بشار اسد هم جزء آنها بود، می‌شد.

عدم شفافیت و وجود فساد در این بخش نارضایتی مردم را افزایش داد. در سال ۲۰۰۵ به منظور جلوگیری از حفر چاه‌های غیرقانونی، قانونی تصویب شد که کشاورزان را وادار می‌کرد برای استفاده از چاه‌ها در زمین‌های خود مجوز بگیرند و به علاوه هر ساله برای تمدید آن اقدام کنند.

این سیاست منجر به افزایش فساد در میان مقامات شد چراکه کشاورزان مجبور بودند برای دریافت مجوز، رشوه پرداخت کنند. این تنهای یک از عواملی است که منجر به اعتراضات مردم در درعا شد.

توجه بیش از اندازه به موضوع خشک‌سالی باعث انحراف اذهان از مشکل اصلی می‌شود

ورای جنبه‌های مربوط به مدیریت منابع طبیعی، مردم سوریه از فشارهای سیاسی ناراضی بودند و البته بدیهی است که تحولات دیگر کشورهای عرب در شکل‌گیری این اعتراضات بی‌تأثیر نبوده است. اگرچه تغییرات اقلیمی باعث تشدید خشک‌سالی‌ها می‌شوند اما نباید از این موضوع غافل شد که عامل اصلی سوء مدیریت منابع طبیعی در درازمدت است. به‌علاوه تمرکز زیاد بر تغییر اقلیم منجر به این می‌شود که مسئولیت تخریب منابع طبیعی از دهه ۱۹۵۰ از دوش دولت برداشته و در عوض عوامل خارجی دلیل این مشکل نشان داده شود.

تغییرات اخیر

از مارس ۲۰۱۱ با وقوع جنگ داخلی در سوریه تقریباً نیمی از مردم مجبور به ترک خانه‌های خود شدند. جابجایی جمعیت باعث عمیق‌تر شدن شکاف بین مردم و افزایش رقابت بر سر منابع شد. ظهور گروه اسلامی داعش در منطقه عامل دیگری در شکل‌گیری درگیری‌ها بود. دلیل این است که دولت و داعش هر دو از انتقال آب و انحراف جریان آب به‌عنوان اهرم فشار در مقابل یکدیگر استفاده می‌کنند. از آنجاکه سوریه کمبود شدید منابع آب را تجربه می‌کند، کنترل منابع آب به روشی برای سلطه‌جویی در منطقه و تحت فشار قرار دادن گروه مقابل بدل شده است. برخی کارشناسان معتقدند کنترل منابع آبی عامل تعیین‌کننده پیروز این جنگ خواهد بود. این موضوع فشار را بر مردمی که از سوء‌تغذیه و مشکلات بهداشتی رنج می‌برند، افزایش می‌دهد به‌طوری‌که آن‌ها را مجبور می‌کند برای تأمین یکی از نیازهای اولیه‌شان، دست به نوشیدن آب‌های راکد جمع شده در گودال‌های سطحی خیابان‌ها بزنند.

مترجم: بهاره بهرامی

منبع:

<https://climate-diplomacy.org/case-studies/syrian-civil-war-role-climate-change>